

CONCEPTUL EMOTIV AL TEXTULUI

Viorica LIFARI

Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat: Emotivitatea este o componentă integrală a textului. Aceasta se observă la două niveluri ale textului: la cel de conținut și la cel de exprimare. Conținutul emotiv apare în părțile de bază ale textului, ceea ce înseamnă că se include în partea cognitivă a textului și în strategia pragmatică utilizată de autor. La nivel de exprimare emotivitatea este lineară și apare în text fiind redată de mijloacele lingvistice și textuale ce marchează emoții.

Emotivitatea se regăsește în texte ce reprezintă toate stilurile funcționale de bază ale textului literar (științific, de afaceri, publicitar, artistic), însă specificul emotivității e determinat cu ajutorul noțiunilor fundal emotiv, tonalitate emotivă și expresie emotivă.

Scopul acestei lucrări este de a determina parametri emotivității textuale, iar cercetarea se bazează pe teoriile savanților V. Shakhovschiy, S. Ionova, V. Bolotov, C. Caffi, W. Janney și K. Oatley.

Cuvinte cheie: *Emotivitate, expresie emotivă, fundal emotiv, nivel de conținut, nivel de exprimare, text, tonalitate emotivă.*

Abstract: Emotivity is an integral component of the text. This fact can be noticed on the two levels of the text: the level of content and that of expression. The emotive content can be found in the core parts of the text, this means that emotivity is included in the cognitive part of the text and also in the pragmatic strategy of the writer who has produced this text. At the level of expression emotivity is linear and is found in text in the linguistic and textual means that render emotions.

Emotivity is expressed in literary texts of different basic functional styles (scientific, business, in advertising and fiction), and the specificity of emotivity is determined by means of the emotive tone, emotive atmosphere and emotive expression.

The aim of this paper is to determine the parameters of textual emotivity, the basic study being based on the theories of the famous researchers such as V. Shakhovschiy, S. Ionova, V. Bolotov, C. Caffi, W. Janney and K. Oatley.

Key-words: *emotivity, emotive expression, emotive atmosphere, emotive tone, the level of content, the level of expression.*

Emotivitatea [5] reprezintă o trăsătură integrală a textului: aceasta se găsește în mod egal în diferite tipuri de text, care fac parte din toate stilurile funcționale ale limbii literare (științific, de afaceri, publicistic și artistic).

Ca fenomen lingvistic, emotivitatea are conținut și expresie. Conținutul emotiv apare la cele două niveluri de bază ale textului: la nivelul de conținut cognitiv al textului, compunând partea emoțională a strategiei pragmatice a autorului, și la cel de exprimare, unde emotivitatea este exteriorizată prin mijloace lingvistice și textuale ce marchează emoțiile motivate de conținutul emotiv complex.

Categoria funcțional-semantică a emotivității în text poate fi exteriorizată printr-un complex de noțiuni ce reflectă conținutul și forma: fundalul emotiv, tonalitatea emotivă și expresivitatea emotivă [3, 4-5].

În această lucrare ne propunem analiza categoriei funcțional-semantice a emotivității în textul artistic, în mod special în baza traducerii din rusă în engleză a romanului „Ana Karenina” de Leo Tolstoy [6].

Scopul cercetării este de a stabili parametrii emotivității textuale, iar, pentru atingerea acestui scop, este necesar să reținem că emotivitatea textuală reprezintă diferite aspecte ale emotivității umane și, în același timp, este o trăsătură a mijloacelor lingvistice și textuale care servesc drept coduri ale conținutului emotiv.

Pentru a determina tipurile de conținut emotiv în text, utilizăm metoda lingvisticii cognitive referitoare la imaginea mintală a textului, care delimitează variate noțiuni ce corespund emotivității ca obiect și ca mijloc al exprimării. Primul tip de conținut emotiv se referă la lumea descrisă în text, iar al doilea face referință la caracterul de interpretare a acestuia de către autor.

Astfel, categoria emotivității unui text reflectă diferite tipuri de conținut emoțional, pe de o parte, emoțiile în calitate de emoteme compunând conținutul cognitiv al textului, iar pe de altă parte, acestea indică latura emotivă a strategiei pragmatice ce aparține autorului.

Anterior am stabilit că fundalul emotiv al textului și tonalitatea acestuia reflectă conținutul și forma textului, pe când emotivitatea expresivă este redată de mijloacele lingvistice care compun acest text.

Noțiunea de fundal emotiv semnifică emotivitatea nivelului cognitiv (gnoseologic) al textului compus din mai multe emoteme. S. Ionova, în teza sa de doctor dedicată emotivității în text, distinge trei tipuri de emoteme:

- 1) emoteme bazate pe cunoștințele despre situații emoționale precedente;
- 2) emoteme bazate pe explicarea stărilor emoționale;
- 3) emoteme bazate pe categoria opusă normei (*ненорма* din rusă termen introdus de V. I. Bolotov) [ibidem: 3, 6]. Acestea pot fi părți componente ale temei de bază a textului sau fac parte dintr-o subtemă.

Tonalitatea emotivă reprezintă emotivitatea la nivel comunicativ (psihologic) al textului, care se cercetează prin prisma dominării unui scop pragmatic al autoexprimării emoționale sau al influenței emoționale. Astfel, conform clasificării tipurilor de discurs, după scopul pragmatic (Caffi C., Janney W. [1, 325-375]) și conform exprimării în urma evaluării (Маркелова Т. В. [4]), punem în discuție trei tipuri de tonalitate emotivă: 1) tonalitatea emotivă de tip egocentrist; 2) tonalitatea emotivă de tip obiectiv; 3) tonalitatea emotivă orientată către adresat.

Emotivitatea textelor artistice este specifică, întrucât acestea, reprezentând un tip de artă, rezultă într-o exteriorizare estetică a realității.

Experiența estetică a purtătorilor de limbă se bazează pe perceperea sentimentală a lumii. Astfel, domeniul comunicării artistice este strâns legat de sfera emoțională a experienței umane.

Conținutul emotiv al textelor artistice se formează printr-o intersectare a emoțiilor de fundal cu cele de tonalitate, fapt care caracterizează textele artistice ca entități de o emotivitate complexă. Fundalul emotiv al textelor artistice se caracterizează prin posibilitatea de a cuprinde mai multe emoteme în cadrul temei principale sau în cadrul microtemelor de tot felul [3, 12].

Tonalitatea emotivă a textelor reflectă o interferență complicată a mai multor obiective în același timp (autoexprimarea autorului, a naratorului, a personajelor; aprecierea situației emoționale de către narator și influența emotivă asupra cititorului), care în activitatea artistică este dominantă, în comparație cu cea rațională.

Emotivitatea este o trăsătură de stil a textelor artistice. După caracteristicile lor, textele artistice se referă la texte de tip emotiv, fapt determinat de locul emoționalelor (tema de bază a textului) în structura tematică și în obiectivele emotive (obiectivul dominant) în complexul obiectivelor pragmatice ale textului.

Pentru a analiza corelația tonalității și a fundalului emotiv în romanul „Anna Karenina” de Leo Tolstoy, utilizăm metoda analizei contextuale. Astfel, am elaborat structura tematică a romanului în schema de mai jos:

Tema de bază a acestui roman este cea a dragostei și a infidelității în căsătorie. Emotema de bază a textului este cea a sentimentului de dragoste, mai cu seamă a dragostei infidele, a poziției dependente a femeii de la sfârșitul secolului XIX. Pentru a descrie și dezvălui această temă, autorul compară comportamentul și emoțiile trăite de protagonistul romanului – Ana, care, pe de o parte, este impulsivă și distantă de soțul ei, și pe de alta, este gingașă, atentă și iubitoare cu amantul ei Vronsky. În dialogurile Anei cu soțul ei Karenin aceasta se apără de întrebări printr-un act de atacare sau i se deschide direct și-i spune că îl înșală. De exemplu:

(1) *“For the third time I offer you my arm” he said. Then in the carriage on the way home: “Perhaps I was mistaken”, said he. “In that case I beg your pardon”.*

“No, you were not mistaken”, she said slowly, looking despairingly into his cold face”. You were not mistaken. I was and cannot help being, in despair. I listen to you, but I am thinking of him. I love him, I am his mistress, I cannot endure you; I am afraid of you, and I hate you”. [ibidem: 2, 14].

În această situație Ana simte [+Ură], [+Tristețe], [+Disperare], dar și [+Curaaj] bazat pe [+Speranță], pentru că îndrăznește să-i spună soțului său cât de tare îl iubește pe Vronsky.

Tolstoy anticipă acest dialog, descriind situația în care Ana manifestă un comportament emotiv, bunăoară:

(2) *Anna and her husband, Alexis Alexandrovich, are watching a cavalry officer's race when one of the riders falls. The officer brought the news that the rider was unhurt but that the horse had broken its back. On hearing this Anna quickly sat down and hid her face behind her fan. Karenin saw that she was crying and that she was unable to keep back either her tears or her sobs that were making her bosom heave. He stepped forward so as to screen her, giving her time to recover.*

Mai întâi, autorul descrie comportamentul Anei și pregătește cititorul care e ținut în suspans și așteaptă să afle ce va continua. Dialogul dintre Ana și soțul ei (vezi *Ex. 1* de mai sus) este o continuare a descrierii stării afective a Anei, însă, de data aceasta, scriitorul o face cu ajutorul unor verbe care redau comportamentul Anei (*iși ascunde fața în palme, plânge, suspină*) și trădează starea ei de neliniște și necaz.

În afară de aceasta, există un contrastul între tipurile de comportament ale Anei, unul corespunzând normei și altul care o încalcă.

Toate subtemele descrise de autor se realizează în emotema de bază, care descoperă „evoluția stării sufletești” a protagonistei romanului și permite să urmărim dinamica emotivă a temelor din text: atât emoțiile pozitive [+Speranță], [+Bucurie], [+Fericire], [+Dragoste], cât și emoțiile negative [+Ură], [+Dispera-re], [+Neputință] și [+Frică].

Specificul unui text anume este determinat de caracterul combinabilității tipurilor de fundal emotiv și de tonalitatea emotivă. Aceste tipuri de combinabilitate pot fi calitative și cantitative [3, 8].

Tipul cantitativ al emotivității se referă la nivelul elementelor textuale care au un conținut emotiv: temă emotivă, tonalitate emotivă, tonalitate emotivă a textului, subtema emotivă, lipsa emotemelor, lipsa elementelor tonului emotiv.

Determinarea locului emotemelor în structura tematică a textului și a locului obiectivelor emotive în structura emotivelor pragmatice ale textului ne permite să concluzionăm despre caracterul de formare al textului la nivel emotiv. Componenta emotivă a textului este determinată cu ajutorul semnelor de diferite tipuri, ce se conțin la nivelul de suprafață al textului. Ansamblul de mijloace lingvistice și textuale utilizat de autor pentru a codifica conținutul emotiv reprezintă expresivitatea emotivă a textului. Aceasta determină partea formală a emotivității textului. În calitate de marcheri ai emoțiilor în text putem examina denumirile conceptelor emoționale: *patrie, familie, război, mamă* etc., care indică situații emotive în text și servesc drept cuvinte-cheie, reprezentând tema emotivă a acestuia [3, 11].

Cea mai importantă caracteristică a mijloacelor lingvistice ce redau trăiri lăuntrice este că un singur mijloc lingvistic nu poate exprima trăirile complicate ale omului, fiind necesară actualizarea unui întreg complex de mijloace pentru a reda emoțiile în mod adecvat. De exemplu:

(3) *The race was known to be dangerous, and the crowd was excited. Karenin is contemptuous of such sports and looks not at the riders but in a bored way at the spectators. The race starts and he notices his wife, white-faced, peering at one man, with her hand convulsively clutching her fan. Then he notices another lady very much moved too. "It is quite natural," he said to himself.* He examines Anna's face again, "trying not to read what was so plainly written on it, but against his will he read in it with horror that which he did not want to know." As one of the riders fell, he "saw clearly by Anna's pale, triumphant face that he whom she was watching had not fallen." Then another officer fell and was fatally injured, but Karenin sees that Anna did not even notice. Despite her engrossment she gradually realizes that Karenin has been staring at her. She looks around, and then looks inquiringly at him, and slightly frowning turns away. "Oh, I don't care," she seemed to say to him, and then did not once look at him again.

The race was an unlucky one. More than half of the officers were thrown and hurt. Toward the end, "Everyone was loudly expressing disapproval... so that when Vronsky fell and Anna gave a loud exclamation, there was nothing remarkable about it." It was then, however, that the change came over Anna's face that really was beyond decorum. She utterly lost her head. "She began to flutter like a captive bird. She said to her friend Betsy: 'Let us go.' " [Ibidem: 2, 209-210].

Acest fragment din romanul „Anna Karenina” demonstrează utilizarea emotivelor la diferite niveluri ale limbii: fonetic, lexical, sintactic. La nivel fonetic se fac remarcate exclamațiile Anei, pe când la nivel lexical autorul utilizează adjective calitative și verbe pentru a descrie starea personajelor, al căror comportament scoate în vileag starea lăuntrică complicată, care poate fi redată și de termeni emotivi, însă, în acest caz, nu apare atât de convingătoare ca atunci când se descrie un comportament tipic pentru astfel de trăiri lăuntrice al personajului. Astfel, Leo Tolstoy reușește să captiveze atenția cititorului și să o mențină pe parcursul lecturării romanului. În stilul său simplu, realist se ascunde o emotivitate redată pragmatic din perspectiva scriitorului. Propozițiile sunt scurte, iar de aici accentul pe fiecare acțiune, iar emoțiile, după cum știm, se reflectă în acțiuni.

Concluzii:

În urma elaborării acestui studiu, am observat modul în care emotivitatea, categorie lingvistică, este reprezentată de Lev Tolstoy în romanul „Anna Karenina”, în varianta tradusă de C. Garnett. Pentru aceasta, am încercat să deducem parametrii emotivității textuale, mai cu seamă, ai textului artistic. Am observat modul în care interferează conținutul emotiv al textului cu cel expresiv. Totodată, am cercetat și latura emotivă a strategiei pragmatice ce aparține autorului, mijloacele lingvistice și cele textuale care l-au ajutat să prezinte o imagine clară a trăirilor lăuntrice ale Anei, pentru a căror exteriorizare nu a fost suficientă utilizarea unui vocabular emotiv. Autorul a prezentat aceste stări prin descrieri ale atmosferei în

general și apoi a continuat redarea emotivității prin dialoguri dintre Ana și soțul ei Karenin, în care se confirmă stările emoționale ale ambelor personaje redată implicit prin descrierea unui comportament caracteristic în timpul anumitor trăiri lăuntrice. Utilizarea termenilor emotivi la nivel de expresie confirmă că emotelele prezente la nivel de fundal și tonalitate emotivă servesc drept confirmare a temei de bază a romanului în discuție.

BIBLIOGRAFIE

1. CAFFI, Claudia, JANNEY, W. Richard. Toward a Pragmatics of Emotive Communication. In: *Journal of Pragmatics*, 1994, No. 22, pp. 325-375. [citată 28 februarie 2018] Disponibil: <https://ru.scribd.com/document/310234658/Caffi-y-Janney-Toward-a-Pragmatics-of-Emotive-Communication>
2. OATLEY, Keith. *Best Laid Schemes. The Psychology of Emotions*. Cambridge University press. Cambridge, 1992. 525 p. ISBN 0-521-41037-1.
3. ИОНОВА, Светлана. Эмотивность текста как лингвистическая проблема. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Волгоград – 1998. – 14 с. [citată 28 februarie 2018] Disponibil: [psycholinguistik.narod.ru / olderfiles / 5/ Ionova_AKD.pdf](http://psycholinguistik.narod.ru/olderfiles/5/Ионова_AKD.pdf)
4. МАРКЕЛОВА, Татьяна. Прагматика и семантика средств выражения оценки в русском языке. Москва: МГУП имени Ивана Федорова, 2013. 300 с. ISBN 978-5-58122-1247-6
5. ШАХОВСКИЙ, В.И. Лингвистическая теория эмоций. Москва: Гнозис, 2008. 416 с. ISBN 978-5-94244-019-0
6. <http://literatureproject.com/anna-karenina/index.htm> [citată 10 martie 2018].